

PITANJA I ODGOVORI

O GLAGOLIMA *RODITI/PORODITI*
I NJIHOVIM IZVEDENICAMA

Danas već i djeca znaju da ih na svijet nije donijela roda, nego da ih je *rodila* majka. O ostalim izvedenicama od glagola *roditi* koje se odnose na majku, rođenje djeteta i nazive stručnjaka i struke koji se bave porođajima još i danas postoje neke dvojbe. Stoga i pišem ovaj tekst. Osvrnut ću se u njemu na današnje stanje, uzimajući u obzir i općejezičnu praksu i mišljenje struke koja se tim područjem bavi.

U rječnicima se glagoli *roditi* i *poroditi* opisuju kao istoznačni: 'donijeti na svijet'. Ako su glagoli *roditi* i *poroditi* značili isto¹, ako i danas² znače isto, te ako se upotrebljavaju u istim kontekstima, onda je riječ o potpunim sinonimima, pa je po načelu jezične ekonomije jedan od njih suvišan u jeziku i trebao bi nestati. Liječnici su za svoje potrebe modificirali značenje glagolu *poroditi*/porađati, pa on njima znači 'pomoći/pomagati komu pri porođaju/dok rađa'. Time su dokinuli potpunu sinonimiju između glagola *roditi* i *poroditi* te tako "spasili" mjesto glagolu *poroditi* u hrvatskom jeziku. Premda u starijim tekstovima i u nekim vrsta-

ma tekstova nalazimo oba glagola u istomu značenju, mislim da bi se i u općem jeziku mogla prihvatiti razlika koja je načinjena u medicinskoj struci.

Od glagola *roditi* izvedene su i riječi *rod*, *roditelji*, ali oni nas ovdje ne zanimaju. Jedna je od spornih izvedenica od glagola *roditi* naziv za ženu koja rađa/koja je rodila i odnosni pridjev od te imenice. U hrvatskom se jeziku žena koja rađa/koja je rodila dijete naziva *rodilja*. Od te se riječi posve pravilno može načiniti odnosni pridjev *rodiljski* 'koji se odnosi na roditelje'. Iz prijašnjih je zakona ostao naziv *porodiljski*, ponajviše u nazivu *porodiljski dopust* za koji su uvjete propisivali oni koji za ženu što rađa kažu da je *porodilja*. Kako u hrvatskom jeziku nije uobičajena riječ *porodilja*, nego *rodilja*, nelogično je da se dopust na koji *rodilja* ima pravo nakon rođenja djeteta zove *porodiljski* ili *porodiljni*³ *dopust*. Jedna je od mogućnosti da se taj dopust nazove *porođajni dopust*. Nezgoda je u tome što se dopust ne odobrava, ne daje *porođaju* (čemu apstraktnomu), nego osobi, dakle *komu konkretnomu*. Neki su predlagali *porodni dopust*. Ako se i uzme da *porod*, uz ostalo, znači i dijete, dakle ono što se rodilo (osoba), svejedno nema opravdanja nazivu *porodni dopust* jer dopust se daje nekome tko

¹ Potvrđuje *Akademijin Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, pod navedenim riječima.

² Usp. *Hrvatski rječnik* V. Anića, II. izd., Zagreb, 1994.

³ *Porodiljni dopust* predlaže V. Brodnjak u svojem *Razlikovnom rječniku*.

na nj ima pravo po zakonu o radu, a to su žene koje rade, a ne tek novorođena djeca. Ostaje još mogućnost da se taj dopust nazove *rodiljski dopust*⁴. Druga je stvar tko će to pravo ostvarivati: da li roditelj, žena koja je rodila dijete, majka ili, u novije vrijeme, otac, a možda i neka druga osoba, ako je majka umrla ili ako je novorođenče posvojeno.

Od osnove *rod-* izvedena je i riječ *rodilište*⁵, opći naziv za bolnicu u kojoj se rađaju djeca. Posebna prostorija u kojoj roditelj rađaju zove se *rađaonica*⁶.

Jedan je od spornih naziva i za sam čin rađanja djeteta. Naziv naše najveće bolnice u kojoj se rađaju djeca jest *Klinika za ženske bolesti i porode*. Riječ *porod* višeznačna je. Ona znači i 1. 'čin rađanja, i 2. ono što se rodilo (dijete) i 3. potomstvo, koljeno, loza...' Budući da se u stručnom nazivlju izbjegavaju višeznačne riječi, ako se za jedno od njihovih značenja može naći značenjski manje opterećena ili, još bolje, jednoznačna riječ, u struci je danas prevladao naziv *porođaj* za čin rađanja, a *porod* je ostavljen za upotrebu u ostalim značenjima ('djeca, potomstvo...'). U struci se govori i o *vođenju i dovršetku porođaja*. Razlučivanjem *porođaja* od

poroda postiže se veća točnost i razabirljivost nazivlja, pa mislim da bi i u općem jeziku valjalo prihvatiti tu razliku.

Grana medicine koja se bavi *porođajima* naziva se opstetricija. Sedamdesetih se godina taj naziv i izvedenice u vezi s njim, pokušalo zamijeniti domaćima⁸, od kojih neke imaju dulju tradiciju: *porodništvo*, *porodničar*, *porodnički* [*porodnička kliješta*]... Veći je dio stručnjaka ustrajao na domaćem nazivlju, pa su mjesto pod suncem izborili i *porodništvo* i *porodničar*...

Iz rada izlazi da su od analiziranih glagola *roditi/rađati*, *poroditi/porađati* u hrvatskom jeziku preporučljive ove tvorenice: *rodilja*, *rodiljski*, *rodilište*; *rađaonica*; *porod* ('dijete/djeca'), *poroditi* (ženu), *porodničar*, *porodnički*, *porodništvo*, *porođaj*; *porađati* (ženu).

Već prihvaćenim i predloženim rješenjima postiže se veća značenjska preciznost stručnoga nazivlja, što je za svaku struku, pa i medicinu, bitno. Značenjska, pak, jednoznačnost i tvorbeno prozirnost olakšavaju razumijevanje termina na općejezičnoj razini onima kojima medicina nije struka.

Marija Znika

⁴ Taj smo naziv predlagali u *Jeziku* već 1974, ali zbog administrativnih zapreka nije bio šire prihvaćen. (Donesi ga V. Anić u II. izdanju svojega *Rječnika*.)

⁵ *Rodilište* u hrvatskom jeziku nije imalo konkurenciju u *porodilištu*.

⁶ U razgovornom se jeziku čuje i *rađaona*, kao i *kupaona*.

⁷ Poznata je narodna: Ne imao roda ni poroda!

⁸ Jedan od prevoditelja njemačkoga udžbenika *Praktische Geburtshilfe*, prof. dr. E. Baršić, pokušao je, u suradnji sa stručnjacima iz tadašnjeg Zavoda za jezik (S. Pavešić, V. Zečević, M. Znika), sustavno provesti takve zamjene, za koje je uporište nalazio i u starijoj literaturi iz toga područja (npr. u knjizi V. Finderlea, *Porodništvo, udžbenik za primaljske škole*, Zagreb, 1951, na koji me upozorio V. Loknar, pa mu i ovom prilikom zahvaljujem), ali udžbenik je izašao pod naslovom *Praktična opstetricija*. Latinski se izraz i danas zadržao, i to ne samo u nazivu kolegija Ginekologija i opstetricija, kako čitamo u redu predavanja, nego i u nazivu katedra: Katedra za ginekologiju i opstetriciju. Latinske riječi prevladavaju i u nazivima većine drugih katedara.

Opise značenja ovdje navedenih naziva provjerila sam u *Medicinskoj enciklopediji* JLZ, knj. 5, Zagreb, 1970. i u *Medicinskom leksikonu* Leksikografskog zavoda "Miroslav Krleža", Zagreb, 1992.